

Ubezpieczenia wobec wyzwań XXI

pod redakcją
Wandy Ronki-Chmielowiec

Recenzenci: Jerzy Handschke, Jan Monkiewicz, Kazimierz Ortyński, Wanda Sułkowska,
Włodzimierz Szkutnik, Tadeusz Szumlicz, Stanisław Wieteska

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.cceol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon [http://kangur.uek.krakow.pl/
bazy_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695- 191-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Formy zabezpieczenia emerytalnego w wybranych krajach europejskich	13
Teresa H. Bednarczyk: Działalność sektora ubezpieczeniowego a wzrost gospodarczy.....	23
Anna Bera, Dariusz Pauch: Programy edukacyjne jako instrument zwiększania świadomości ubezpieczeniowej w zakresie przestępczości ubezpieczeniowej	31
Jacek Białek: Ocena grupowa w analizie Otwartych Funduszy Emerytalnych.....	40
Sylwia Bożek: Czynności monitorujące i kontrolne w procesie zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie ubezpieczeniowym	51
Anna Celczyńska: Należności od ubezpieczających z umów ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych.....	60
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problemy kalkulacji kosztów zakładów ubezpieczeń na tle powiązań w grupach finansowych	68
Dominika Cichońska: Rola ubezpieczeń w zarządzaniu ryzykiem w zakładach opieki zdrowotnej.....	78
Krystyna Ciuman: Zakłady ubezpieczeń a inne instytucje pośrednictwa finansowego w Polsce w latach 2005–2009.....	87
Tadeusz Czernik: O pewnym sformułowaniu zagadnienia ruiny	94
Teresa Czerwińska: Uwarunkowania polityki dywidend spółek ubezpieczeniowych.....	106
Robert Dankiewicz: Determinanty rozwoju rynku ubezpieczeń kredytu kupieckiego w Polsce	116
Beata Dubiel: Ubezpieczeniowe aspekty ryzyka ekologicznego	126
Roman Garbiec: Ryzyko starości jako element konstruowania systemów emerytalnych w Unii Europejskiej	135
Waldemar Glabiszewski: Znaczenie innowacji technologicznych w działalności ubezpieczeniowej	146
Łukasz Gwizdała: Możliwości analizy systemów bonus-malus w świetle procesów Markowa.....	156
Magdalena Homa: Kalkulacja składki w inwestycyjnych ubezpieczeniach na życie typu unit-linked	168
Beata Jackowska: Charakterystyka wybranych metod wyrównywania tablic trwania życia – wnioski dla zastosowań aktuarialnych	179

Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Grupowe ubezpieczenia na życie w sektorze MSP	190
Marietta Janowicz-Lomott: Produkty strukturyzowane w formie ubezpieczeń w Polsce.....	201
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: Próba zidentyfikowania czynników mających wpływ na wysokość składki przypisanej brutto w ubezpieczeniach komunikacyjnych w Polsce.....	213
Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Pobłocka: Ocena praktycznych metod szacowania rezerwy IBNR w ubezpieczeniach majątkowych	222
Piotr Kania: Specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte jako forma zewnętrznego zarządzania ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi zakładów ubezpieczeń na życie	232
Robert Kurek: Uprawnienia organów nadzoru w zakresie kontroli wypłacalności – ujęcie w Solvency II.....	241
Jacek Lisowski: Rola biegłego rewidenta w ocenie gospodarki finansowej ubezpieczyciela – unormowania prawne	250
Jerzy Łańcucki: Przesłanki i kierunki zmian w regulacjach dotyczących pośrednictwa ubezpieczeniowego	258
Krzysztof Łyskawa: Zagrożenie równowagi odszkodowania i szkody w obowiązkowych ubezpieczeniach mienia.....	267
Aleksandra Małek: Obowiązki banku jako ubezpieczającego w świetle Rekomendacji Dobrych Praktyk Bancassurance	277
Piotr Manikowski: Rynek ubezpieczeń w Polsce a cykle underwritingowe ..	286
Dorota Maśniak: Ubezpieczyciel jako główne ogniwo transgranicznego systemu ochrony ofiar wypadków drogowych	295
Artur Mikulec: Efektywność systemów emerytalnych krajów UE i EFTA w latach 2005–2008	305
Aniela Mikulska: Małe i średnie przedsiębiorstwa jako odbiorcy usług ubezpieczeniowych	316
Marek Monkiewicz: Jednolity rynek ubezpieczeniowy UE w warunkach globalnego kryzysu finansowego 2007–2009 – pomoc publiczna a wspólnotowe reguły konkurencji	325
Joanna Niżnik: Reforma systemów emerytalnych Ameryki Łacińskiej na przykładzie Chile i Argentyny	335
Magdalena Osak: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	344
Dorota Ostrowska: Kapitał międzynarodowy a dostęp do produktów ubezpieczeniowych strategicznych dla rozwoju gospodarki polskiej.....	352
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Polisa strukturyzowana jako forma inwestycji alternatywnej na rynku polskim.....	362
Renata Pajewska-Kwaśny: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. I	373

Monika Papież: Analiza przyczynowości na rynku ubezpieczeń życiowych w latach 2003–2010	383
Agnieszka Pawłowska: Ubezpieczenie <i>business interruption</i> w zarządzaniu ryzykiem przerw w działalności gospodarczej	394
Krzysztof Piasecki: Rozmyte zbiory probabilistyczne w rachunku aktuarnym	402
Piotr Pisarewicz: Rola funduszy inwestycyjnych w rozwoju programów emerytalnych w USA	409
Ryszard Pukała: Procesy integracyjne rynków ubezpieczeniowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej	416
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medical savings account as a funding mechanism for health	426
Grażyna Sordyl: Rola i działalność holenderskiego funduszu gwarancyjnego (College voor Zorgverzekeringen CVZ) w obszarze prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych	435
Ewa Spigarska: Sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń a Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w świetle wprowadzanych zmian	445
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organizacja audytu wewnętrznego w zakładach ubezpieczeń w świetle <i>Solvency II</i> oraz standardów audytu	454
Anna Szkarłat-Koszalka: Instrumenty systemu rachunkowości a kontrola bezpieczeństwa finansowego ubezpieczyciela	463
Tomasz Szkutnik: Funkcje łączące w agregacji ryzyka ubezpieczyciela	472
Włodzimierz Szkutnik: Ryzyko uruchomienia rezerw katastroficznych	483
Anna Szymańska: Czynniki determinujące wybór ubezpieczyciela na rynku ubezpieczeń komunikacyjnych OC	494
Ilona Tomaszewska: Perspektywy rozwoju tradycyjnych i nowatorskich form sprzedaży ubezpieczeń w Polsce – cz. II	507
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Świadomość ubezpieczeniowa oraz skłonność do ryzyka studentów	515
Stanisław Wanat: Modelowanie zależności w kontekście agregacji kapitałowych wymogów wypłacalności w <i>Solvency II</i>	525
Stanisław Wieteska: Adaptacja zakładów ubezpieczeń majątkowych do likwidacji skutków efektu cieplarnianego na terenie Polski	537
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statystyczna ocena wpływu przekraczania prędkości na liczbę wypadków drogowych w Polsce	547

Summaries

Katarzyna Barczuk, Ewa Łukasik: Forms of retirement security in selected European countries	22
Teresa H. Bednarczyk: The activity of insurance sector vs. economic growth.....	30
Anna Bera, Dariusz Pauch: Educational programs as an instrument to increase awareness of the crime of insurance cover	39
Jacek Bialek: Group evaluation of open pension funds	50
Sylvia Bożek: Monitoring and control activities in the risk management process of an insurance company.....	59
Anna Celczyńska: Accounts receivable from motor vehicle owners insured under third party insurance agreements	67
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Problems of cost calculation of insurance companies against the background of connections in financial groups .	77
Dominika Cichońska: The role of insurance in risk management in health care facilities	86
Krystyna Ciuman: Insurance companies versus other financial intermediaries in Poland in the years 2005–2009.....	93
Tadeusz Czernik: An alternative formulation of ruin problem.....	105
Teresa Czerwińska: Determinants of the dividend policy in the insurance companies	115
Robert Dankiewicz: Determinants of development of trade credit insurance market in Poland	125
Beata Dubiel: Insurance aspects of ecological risk	134
Roman Garbiec: The risk of old age as the component of constructing the pension systems in the European Union	145
Waldemar Glabiszewski: The importance of technological innovations in the insurance sector.....	155
Łukasz Gwizdała: The capabilities of analyzing bonus-malus systems in the light of Markov processes	167
Magdalena Homa: Correct calculation of net premium in unit-linked investment insurance	178
Beata Jackowska: Characterization of selected methods of the graduation of life tables in the perspective of their actuarial applications	189
Beata Jackowska, Tomasz Jurkiewicz, Ewa Wycinka: Group life insurance in the SME sector.....	200
Marietta Janowicz-Lomott: Structured products in the form of insurance in Poland	212
Anna Jędrzychowska, Ewa Poprawska: An attempt to identify the factors having influence on the gross written premium in motor insurance in Poland	221

Tomasz Jurkiewicz, Agnieszka Poblocka: Evaluation of practical methods of estimation of incurred but not reported reserves in non-life insurance..	231
Piotr Kania: Specialized open-end investment funds as an external management form of investment funds of life insurance companies.....	240
Robert Kurek: Powers of supervision authorities regarding solvency control – Solvency II perspective.....	249
Jacek Lisowski: The role of the auditor in assessing the financial management of the insurer – legal norms	257
Jerzy Łańcucki: Regulations on insurance mediation – stressing premises and directions of change	266
Krzysztof Łyskawa: Threat of compensation balance and damages in compulsory property insurance	276
Aleksandra Malek: Duties of a bank acting as an coverage buying entity in the context of Recommendations on the Bankassurance Activity.....	285
Piotr Manikowski: The insurance market in Poland and underwriting cycles	294
Dorota Maśniak: Insurer as a major link in a cross-border system for protection of victims of road accidents – the role of co-operation of private and public entities.....	304
Artur Mikulec: Effectiveness of pension systems in EU and EFTA countries in the years 2005–2008.....	315
Aniela Mikulska: Small and medium-sized companies as recipients of insurance services	324
Marek Monkiewicz: Single insurance market in the EU and global financial crisis 2007–2009 – public intervention and Community competition rules.....	334
Joanna Niżnik: The reform of pension systems in Latin America. The Chilean and Argentinean models.....	343
Magdalena Osak: Medical savings account as a funding mechanism of health care.....	351
Dorota Ostrowska: The access to the insurance products strategic for the development of Polish economy in reference to the international capital..	361
Anna Ostrowska-Dankiewicz: Structured policy as a form of alternative investment on Polish market.....	372
Renata Pajewska-Kwaśny: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part I.....	382
Monika Papież: Causality analysis on the life insurance market in the period 2003–2010	393
Agnieszka Pawłowska: Business interruption insurance implementation in risk management for interrupted activities	401
Krzysztof Piasecki: Probabilistic fuzzy sets in the actuarial calculation	408
Piotr Pisarewicz: Mutual funds role in retirement programs' development in the USA.....	415

Ryszard Pukała: Integration processes of insurance markets in Middle and Eastern Europe.....	425
Małgorzata Rutkowska-Podolowska, Nina Szczygiel: Medyczne konto oszczędnościowe jako mechanizm finansowania ochrony zdrowia	434
Grażyna Sordyl: The Role and Activity of the Dutch Guarantee Fund (College voor Zorgverzekeringen CVZ) in the area of private health insurance	444
Ewa Spigarska: Financial statement of insurance company vs. International Standards of Financial Reporting in the light of changes.....	453
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz, Maria Kiedrowska: Organization of internal auditing in insurance companies in the light of Solvency II and audit standards	462
Anna Szkarłat-Koszalka: Instruments of accounting system vs. control of financial security of an insurer.....	471
Tomasz Szkutnik: Copula functions in the aggregation of insurer risk	482
Włodzimierz Szkutnik: The risk of using catastrophic reserves	493
Anna Szymańska: Factors determining the choice of the insurer on the CR automobile insurance market.....	506
Iłona Tomaszewska: Prospects of development of traditional and innovative forms of insurance sales in Poland – part II	513
Damian Walczak, Agnieszka Żołądkiewicz: Students' insurance awareness and risk seeking	524
Stanisław Wanat: Modeling of dependencies in the context of the aggregation of solvency capital requirements in Solvency II	536
Stanisław Wieteska: Property insurance companies adaptation process to reduce the impact of greenhouse effect in Poland	546
Ewa Wycinka, Mirosław Szreder: Statistical analysis of speeding as a factor affecting car accidents in Poland	556

Ewa Spigarska

Uniwersytet Gdański

SPRAWOZDANIE FINANSOWE ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ A MIĘDZYNARODOWE STANDARZY SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ W ŚWIECIE WPROWADZANYCH ZMIAN

Streszczenie: Zgodnie z obowiązującymi przepisami sprawozdania finansowe zakładów ubezpieczeń będących emitentami papierów wartościowych dopuszczonych bądź ubiegających się lub zamierzających się ubiegać o ich dopuszczenie na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego bądź wchodzących w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSSF, mogą być sporządzane według MSSF. Natomiast zakłady ubezpieczeń będące emitentami papierów wartościowych mają obowiązek sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Oznacza to, że zakłady ubezpieczeń mogą zastosować MSSF do sporządzenia sprawozdania statutowego, jednak na potrzeby organu nadzoru (Komisja Nadzoru Finansowego) konieczne jest stosowanie polskich standardów rachunkowości przy sporządzaniu sprawozdania.

Słowa kluczowe: umowa ubezpieczenia, MSSF, polityka rachunkowości.

1. Wstęp

Sprawozdanie finansowe sporządzane przez zakłady ubezpieczeń (ZU) i zakłady reasekuracji stanowi podstawowe źródło informacji o kondycji finansowej danego podmiotu. Prezentuje ono sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy jednostki gospodarczej. Zgodnie z „Załoženiami koncepcyjnymi MSR”¹ celem sprawozdań finansowych o ogólnym przeznaczeniu jest dostarczenie informacji użytecznej dla ich użytkowników przy podejmowaniu decyzji gospodarczych. Podstawowymi zasadami obowiązującymi przy sporządzaniu wiarygodnego i rzetelnego sprawozdania finansowego są zasady memoriału i kontynuacji działalności. Zgodnie z zasadą memoriału wszelkie transakcje oraz ich skutki należy ujmować w sprawozdaniach finansowych w okresie, którego dotyczą, natomiast zasada kontynuacji

¹ Por. Założenia koncepcyjne sporządzenia i prezentacji sprawozdań finansowych oraz [Szafraniec 2006, s. 136].

działalności zakłada, że jednostka będzie kontynuowała działalność w dającej się przewidzieć przyszłości. W przypadku gdy podmiot gospodarczy zamierza lub musi ograniczyć bądź zaniechać prowadzenia działalności gospodarczej, zmienia się zasady sporządzania sprawozdania finansowego.

2. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w zakładach ubezpieczeń

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej sprawozdania zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji muszą być dostosowane do wymagań Unii. Szczegółowe regulacje w zakresie sprawozdawczości podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową zawiera Dyrektywa Rady z dnia 19 grudnia 1991 r. w sprawie sprawozdań finansowych oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń (91/674/EEC)². Określa ona przede wszystkim wzory sprawozdań finansowych oraz zasady wyceny aktywów i pasywów podmiotów prowadzących działalność ubezpieczeniową. Wzory sprawozdań zakładów ubezpieczeń zawarte w Ustawie o rachunkowości spełniają wymogi wymienionej Dyrektywy Unii Europejskiej.

Sprawozdawczość finansowa jest podstawowym źródłem informacji o sytuacji majątkowo-finansowej zakładu ubezpieczeń. Zakład ubezpieczeń sporządza obowiązkowo różnorodne sprawozdania finansowe oraz typowe sprawozdania statystyczne uwzględniające specyfikę działalności ubezpieczeniowej.

Zgodnie z Ustawą o rachunkowości sprawozdanie finansowe sporządza się na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych oraz na inny dzień bilansowy, stosując określone zasady wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego. Sprawozdania finansowe zakładów ubezpieczeń będących emitentami papierów wartościowych dopuszczonych bądź ubiegających się lub zamierzających się ubiegać o ich dopuszczenie na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego bądź wchodzących w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSSF, mogą być sporządzane według MSSF. Natomiast Rozporządzenie Wspólnoty Europejskiej nr 1602/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie stosowania międzynarodowych standardów rachunkowości nakłada na zakłady ubezpieczeń, będące emitentami papierów wartościowych, obowiązek sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego według Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej.

W tabeli 1 przedstawiono Międzynarodowe Standardy Rachunkowości obowiązujące w zakładach ubezpieczeń na tle innych branż. Zakłady ubezpieczeń nie mają

² Oprócz tego zakłady ubezpieczeń dotyczą zasady ogólne zawarte w Dyrektywie Czwartej z dnia 25 lipca 1978 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek oraz Dyrektywie Siódmej z dnia 13 lipca 1983 r. w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych.

obowiązku stosować wszystkich standardów ze względu na specyfikę działalności. Standardem bezpośrednio związanym z zakładami ubezpieczeń jest MSSF 4 „Umowy ubezpieczeniowe”, który nie znajduje obecnie zastosowania w innych rodzajach działalności.

Tabela 1. MSSF a wybrane rodzaje działalności

Nr MSR /MSSF	Tytuł Międzynarodowego Standardu Rachunkowości/Międzynarodowego Standardu Sprawozdawczości Finansowej	Ogólna działalność	Banki	<i>Ubezpieczenia</i>	Firmy inwestycyjne	Nieruchomości	Przemysł wydobywczy	Przemysł naftowy
1	2	3	4	5	6	7	8	9
MSR 1	Prezentacja sprawozdań finansowych	+	+	+	+	+	+	+
MSR 2	Zapasy	+				+	+	+
MSR 7	Rachunek przepływów pieniężnych	+	+	+	+	+	+	+
MSR 8	Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów	+	+	+	+	+	+	+
MSR 10	Zdarzenia następujące po dniu bilansowym	+	+	+	+	+	+	+
MSR 11	Umowy o usługę budowlaną					+		
MSR 12	Podatek dochodowy	+	+	+	+	+	+	+
MSR 16	Rzeczowe aktywa trwałe	+	+	+		+	+	+
MSR 17	Leasing	+	+	+		+	+	+
MSR 18	Przychody	+	+	+	+	+	+	+
MSR 19	Świadczenia pracownicze	+	+	+			+	+
MSR 20	Dotacje rządowe oraz ujawnienie informacji na temat pomocy rządowej	+						
MSR 21	Skutki zmian kursów wymiany walut obcych	+	+	+	+	+	+	+
MSR 23	Koszty finansowania zewnętrznego	+		+		+	+	+
MSR 24	Ujawnianie informacji na temat podmiotów powiązanych	+	+	+	+	+	+	+
MSR 26	Rachunkowość i sprawozdawczość programów świadczeń emerytalnych							
MSR 27	Skonsolidowane i jednostkowe sprawozdania finansowe	+	+	+		+	+	+
MSR 28	Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych	+		+		+		
MSR 29	Sprawozdawczość finansowa w warunkach hiperinflacji							
MSR 31	Udziały we wspólnych przedsięwzięciach	+				+	+	+
MSR 32	Instrumenty finansowe: prezentacja	+	+	+	+	+	+	+

Tabela 1, cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
MSR 33	Zysk przypadający na 1 akcję	+	+	+	+	+	+	+
MSR 34	Śródroczna sprawozdawczość finansowa							
MSR 36	Utrata wartości aktywów	+		+		+	+	+
MSR 37	Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe	+	+	+	+	+	+	+
MSR 38	Wartości niematerialne	+	+	+		+	+	+
MSR 39	Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena	+	+	+	+	+	+	+
MSR 40	Nieruchomości inwestycyjne	+		+		+		
MSR 41	Rolnictwo							
MSSF 1	Zastosowanie MSSF po raz pierwszy			+				
MSSF 2	Płatności w formie akcji	+	+	+				
MSSF 3	Połączenia jednostek gospodarczych (Wersja 2008)	+		+				+
MSSF 4	Umowy ubezpieczeniowe			+				
MSSF 5	Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana	+				+		
MSSF 6	Poszukiwanie i ocena zasobów mineralnych						+	+
MSSF 7	Instrumenty finansowe: ujawnienie informacji	+	+	+	+	+	+	+
MSSF 8	Segmenty operacyjne	+	+	+	+	+		+
MSSF 9								

Źródło: [Good Insurance... 2011, s. 3–4].

Zakres przyjętych rozwiązań dotyczących ujawnień i wyceny wynika wprost z przyjętej przez zakład ubezpieczeń polityki rachunkowości. Polskie prawo bilansowe określa przyjęte zasady (politykę) rachunkowości jako wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym kontekście także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych³. Jednostka ma obowiązek stosować przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, rzetelnie i jasno przedstawiając sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy. Realizując przejrzystą politykę rachunkowości, jednostka powinna kierować się przede wszystkim zasadami:

- ciągłości,
- kontynuacji działania,
- współmierności,
- ostrożnej wyceny,
- istotności.

³ Por. art. 3 pkt 11 Ustawy o rachunkowości.

Według przepisów międzynarodowych polityka rachunkowości obejmuje konkretne zasady, metody, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych. Zasadom (polityce) rachunkowości poświęcony jest Międzynarodowy Standard Rachunkowości nr 8 [MSR nr 8...], który stosuje się przy wyborze i stosowaniu zasad (polityki) rachunkowości, księgowym ujmowaniu zasad (polityki) rachunkowości, zmian wartości szacunkowych oraz korekt błędów poprzednich okresów.

W standardzie (por. [Bonham i in. 2003, s. 228]) zwrócono uwagę przede wszystkim na zachowanie zasady ciągłości w wyborze polityki rachunkowości, aby użytkownicy sprawozdań finansowych mieli możliwość porównania sprawozdań finansowych jednostki w czasie, w celu ustalenia tendencji zmian sytuacji finansowej jednostki, wyników jej działalności oraz przepływów środków pieniężnych.

Zmiana stosowania zasad (polityki) rachunkowości jest możliwa tylko wówczas, gdy wymagają tego postanowienia standardu lub interpretacji, bądź gdy zmiana ta doprowadzi do tego, że zawarte w sprawozdaniu finansowym informacje o wpływie transakcji i innych zdarzeń i warunków na sytuację finansową, wynik finansowy czy też przepływy pieniężne jednostki będą bardziej przydatne i wiarygodne (por. [MSR nr 8..., par. 14]).

Podstawowe funkcje polityki rachunkowości w zakładach ubezpieczeń oznaczają, że stanowi ona element zarządzania ryzykiem, jest narzędziem ograniczania ryzyka operacyjnego, ułatwia zarządzanie procesem sprawozdawczości w zakładzie ubezpieczeń, stanowi podstawę prawidłowego sporządzania sprawozdania finansowego oraz reguluje, porządkuje i systematyzuje rachunkowość zakładu ubezpieczeń (por. [Baluta 2009]).

Tabela 2. Wybrane składniki bilansu zakładu ubezpieczeń podlegające regulacjom MSR/MSSF

Aktywa	MSR/MSSF	Pasywa	MSR/MSSF
Instrumenty: instrumenty kapitałowe, instrumenty o stałej stopie procentowej, pożyczki hipoteczne i inne pożyczki	MSR 39	Kapitały własne	Różne
Nieruchomości	MSR 40	Kapitały własne	MSR 32/39
Odroczone koszty akwizycji z wiązane z kontraktami inwestycyjnymi	MSR 18	Zobowiązania ubezpieczeniowe (łącznie z kontraktami inwestycyjnymi posiadającymi uznaniowe udziały w zyskach)	MSSF 4
Odroczone koszty akwizycji związane z ubezpieczeniami	MSSF 4	Zobowiązania wynikające z kontraktów inwestycyjnych	MSR 39
Wartość bieżąca portfela <i>In force</i>	MSSF 4	Inne zobowiązania	Różne
Inne aktywa	Różne		

Źródło: opracowano na podstawie MSR/MSSF.

W tabeli 2 przedstawiono wpływ wybranych Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej na wycenę wybranych aktywów i pasywów zakładu ubezpieczeń jako przykład jednego z elementów regulowanych przez przyjętą politykę rachunkowości.

3. Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 4 „Umowy ubezpieczeniowe” a sprawozdanie finansowe zakładu ubezpieczeń

Na politykę rachunkowości zakładów ubezpieczeń ma wpływ przede wszystkim MSSF 4 „Umowy ubezpieczeniowe”. Wprowadzenie regulacji zawartych w MSSF 4 było możliwe po raz pierwszy dla rocznych sprawozdań za rok obrotowy rozpoczynający się, począwszy od 1 stycznia 2005. Ubezpieczyciele zwolnieni byli z obowiązku zapewnienia danych porównywalnych w odniesieniu do lat ubiegłych (tj. okresów rocznych zaczynających się przed 1 stycznia 2005 r.).

Prace nad Międzynarodowym Standardem Sprawozdawczości Finansowej dotyczącym umów ubezpieczenia rozpoczęły się w grudniu 1997 r., a pierwszy jego projekt został opublikowany 31 lipca 2003 r. Ostateczną wersję MSSF 4 zatwierdzono 31 marca 2004. Standard ten dotyczy wyłącznie umów ubezpieczenia, a nie wszystkich aspektów działalności ubezpieczeniowej. Jednak nie ma w nim pełnego uregulowania zagadnień związanych z umowami ubezpieczeniowymi.

Standard zawiera i definiuje następujące integralne ze sobą elementy:

1. Wytyczne i regulacje dotyczące umów ubezpieczenia, tj. punkty 1–45.
2. Załącznik A – stosowana terminologia.
3. Załącznik B – definicja umowy ubezpieczenia.
4. Załącznik C – modyfikacje w innych MSSF.
5. Instrukcja wykonawcza stanowiąca osobny element dołączony do MSSF.

Zgodnie z MSSF 4 pod pojęciem umowy ubezpieczenia rozumie się umowę, zgodnie z którą zakład ubezpieczeń przyjmuje istotne ryzyko ubezpieczeniowe od ubezpieczonego, wyrażając zgodę na zrekompensowanie ubezpieczonemu negatywnego wpływu określonego niepewnego przyszłego zdarzenia objętego ubezpieczeniem.

Regulacje zawarte w MSSF 4 nakazują zakładom ubezpieczeń ujawniać i wyjaśniać wartości wykazywane w sprawozdaniach, w szczególności te dotyczące umów ubezpieczenia. Oznacza to, że podmiot prowadzący działalność ubezpieczeniową jest zobowiązany pokazać w sprawozdaniu finansowym regulacje w zakresie polityki rachunkowości, a dotyczące przede wszystkim wyceny umów ubezpieczenia, jak i wyceny aktywów i zobowiązań, przychodów i kosztów. W przypadku cedentów dodatkowo należy wykazać zyski i straty osiągnięte na reasekuracji biernej. Jeżeli wymienione zyski i straty podlegają rozliczeniu w czasie, to osobno ujmuje się amortyzację tych kwot i wartości niezamortyzowane.

W roku 2007 Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości wydał dokument do dyskusji, potem zaś projekt MSSF 4 faza II (*Explosure Draft*), który ma zastąpić tymczasowy standard MSSF 4. Celem nowego opracowania jest stworzenie jednego, kompleksowego modelu, który uwzględniałby różnorodność rachunkowości ubezpieczeniowej i byłby bez oporów zaadaptowany przez sprawozdawczość zakładów ubezpieczeń. Przede wszystkim w ramach projektu przewiduje się wycenę umów ubezpieczeniowych na podstawie oczekiwanej wartości bieżącej wynikających z nich przepływów pieniężnych powiększonych o narzut na ryzyko (*risk margin*) oraz narzut eliminujący zysk (marżę rezydualną – *residual margin*).

Zgodnie z założeniami MSSF 4 faza II zmieniają się zasady sporządzania sprawozdań finansowych zakładów ubezpieczeń.

W zakresie bilansu do podstawowych wytycznych należy zaliczyć, że każdy portfel umów ubezpieczenia powinien być zaprezentowany w odrębnej linii w aktywach i zobowiązaniach zakładu ubezpieczeń, w tym oddzielnie należy ująć aktywa i zobowiązania wynikające z umów typu unit-linked. Jednocześnie zabrania się kompensowania aktywów wynikających z umów reasekuracji z zobowiązaniami z umów ubezpieczenia.

Natomiast w rachunku zysków i strat powinny być zawarte co najmniej następujące informacje:

- 1) marża za ryzyko:
 - korekta na ryzyko (*risk adjustment*),
 - amortyzacja marży końcowej (*residual margin*);
- 2) zyski lub straty z początkowego rozpoznania następujących umów ubezpieczenia:
 - umowy nabyte przy zakupie portfela ubezpieczeń,
 - zyski z umów reasekuracyjnych nabytych przez cedenta,
 - umowy, w których wartość bieżąca przepływów pieniężnych na dzień początkowego ujęcia jest wyższa niż 0 (wartość ta jest spisywana do wyniku jako strata);
- 3) koszty akwizycji (niebędące zmienne na poziomie pojedynczej umowy ubezpieczenia);
- 4) korekty i zmiany w szacunkach:
 - różnica pomiędzy poprzednim oszacowaniem przepływów pieniężnych a faktycznymi przepływami (*experience adjustment*),
 - zmiany szacunków dotyczących przepływów pieniężnych i stopy dyskontowej,
 - utrata wartości aktywów reasekuracyjnych;
- 5) koszty odsetek wynikających z umów ubezpieczenia.

W tabeli 3 przedstawiono zakres informacji, jaki powinien być ujawniany w rachunku zysków i strat zakładów ubezpieczeń po wejściu MSSF 4 faza II.

W zakresie nieuregulowanym przez MSR/MSSF i przepisy polskie zakłady ubezpieczeń stosują, jeżeli nie jest to sprzeczne z dyrektywami Unii Europejskiej, rozwiązania zawarte w Ogólnie Akceptowanych Zasadach Rachunkowości Stanów Zjednoczonych – US GAAP (*Generally Accepted Accounting Principles*) (por. [Gą-

Tabela 3. Rachunek zysków i strat – MSSF 4 faza II

Pozycje	Rok 1	Rok 2
Korekta na ryzyko		
Amortyzacja marży końcowej		
Marża za ryzyko (<i>underwriting margin</i>)		
Zyski i straty ze wstępnego rozpoznania umowy ubezpieczeniowej (w tym inne niż zmienne koszty akwizycji)		
Korekty wynikające z doświadczenia (<i>experience adjustment</i>)		
Zyski i straty wynikające ze zmiany szacunków założeń		
Przychód inwestycyjny		
Odsetki od zobowiązań ubezpieczeniowych (rozwiniecie dyskonta)		
Przychód inwestycyjny netto		
Zysk		

Źródło: [Fornalik 2010, s. 32].

siorakiewicz 2002, s. 162]). US GAAP zawierają bardzo szczegółowe zasady i interpretacje dotyczące rachunkowości zakładów ubezpieczeń, jednak nie uwzględniają one specyfiki międzynarodowego rynku europejskiego, co jest zaletą MSR/MSSF.

W związku z tym, że Międzynarodowe Standardy Rachunkowości nie regulują wielu zagadnień dotyczących działalności ubezpieczeniowej, krajowe zakłady ubezpieczeń w wielu kwestiach korzystają z US GAAP (np. rozliczanie kosztów akwizycji). Nawet 4 MSSF „Umowy ubezpieczenia” nie dotyczy bezpośrednio rachunkowości zakładów ubezpieczeń, a reguluje tylko zagadnienia związane z cechami umowy ubezpieczeniowej.

W związku z wprowadzeniem Dyrektywy *Solvency II* i opracowaniem projektu MSSF 4 faza II „Umowy ubezpieczenia” zakłady ubezpieczeń muszą ocenić wpływ proponowanych zmian na sprawozdanie finansowe, które przede wszystkim będzie wymagać bardziej skomplikowanych metod wyceny. Celem artykułu jest przestawienie podstawowych zmian w wycenie i prezentacji umów ubezpieczeniowych w sprawozdaniu finansowym zgodnie z prowadzonymi regulacjami.

4. Zakończenie

W pewnych przypadkach Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej zezwalają na alternatywne rozwiązania w stosunku do podobnych transakcji i zdarzeń. Zakład sporządzający sprawozdanie finansowe musi wybrać rozwiązania, które najbardziej pasują do specyfiki jego działalności. Zgodnie z MSSF 8 „Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów” wymaga się, aby jednostka gospodarcza zastosowała politykę rachunkowości spójną dla podobnych transakcji lub zdarzeń, chyba że MSSF pozwalają na kategoryzację

pozycji, dla których różne rozwiązania w polityce rachunkowości mogą być prawidłowe. Oznacza to, że gdy zakład ubezpieczeń wybierze alternatywne rozwiązania, to stają się one obowiązującą polityką rachunkowości i muszą być spójnie stosowane. Zmiany w polityce rachunkowości zakładów ubezpieczeń powinny być dokonywane tylko wtedy, gdy jest to wymagane przez standard lub interpretację, bądź gdy zmiana wyników w sprawozdaniu finansowym zapewni bardziej istotną i rzetelną informację.

Literatura

- Baluta B. [2009], *Nieprawidłowości w sprawozdawczości finansowej zakładów ubezpieczeń*, PIU.
- Bonham M. i in. [2003], *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej w interpretacjach i przykładach*, t. 1: *Założenia ogólne. Zastosowanie po raz pierwszy*, LexisNexis, Warszawa.
- Czwarta Dyrektywa z dnia 25 lipca 1978 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek.
- Fornalik A. [2010], *MSSF 4 faza II a polskie standardy rachunkowości*, Seminarium Polskiej Izby Ubezpieczeń, wyd. PIU i Ernst&Young, Warszawa.
- Gąsiorkiewicz L. [2002], *Sprawozdawczość finansowa zakładów ubezpieczeń w Unii Europejskiej*, [w:] *Ubezpieczenia w Unii Europejskiej*, red. J. Monkiewicz, Poltext, Warszawa.
- Good Insurance (International) Limited. International GAAP. Illustrative financial statements for the year ended 31 December 2010*, Ernst&Young, 2011.
- Siódma Dyrektywa z dnia 13 lipca 1983 r. w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych.
- MSR nr 8: *Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów*, DzUrzUE 13/t. 32 z 13.10.2003 z późn. zm.
- Szafraniec J. [2006], *Międzynarodowe i krajowe standardy rachunkowości*, [w:] *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, red. T. Cebrowska, PWN, Warszawa.

FINANCIAL STATEMENT OF INSURANCE COMPANY VS. INTERNATIONAL STANDARDS OF FINANCIAL REPORTING IN THE LIGHT OF CHANGES

Summary: preparers financial statements. may choose the most relevant treatment of their business. Changes in accounting policy should be only made if they are required by a standard or interpretation, or if the change results in the financial statements providing reliable and more relevant information.

Keywords: financial statement, accounting policy.